

De mens en de aarde

De relatie die de mens aangaat met planeet aarde is een van de meest boeiende manieren om naar onze wereldgeschiedenis te kijken, en een alternatief voor de vaak op geopolitieke gebeurtenissen gebaseerde historiografie. Hoe kijkt de mens naar het universum? Hoe groot of hoe klein ziet de mens zichzelf in het licht van de onmetelijkheid? Hoe groot is de impact van menselijke activiteit op het ecosysteem waar we deel van uitmaken? Hoe zit het met de balans tussen geven en nemen?

Kunst als reflectie

Kunst weerspiegelt vaak de overheersende filosofieën van een bepaalde periode en plaats. Was de natuur in veel renaissanceschilderijen slechts een decor – de mens stond immers centraal – dan komt ze in de romantische kunst vaak in het middelpunt van de belangstelling. Schilders als Caspar David Friedrich portretteren ook mensen, maar dan als nederige toeschouwer van de ongerepte natuur. We zien enkel hun rug; hun identiteit is ondergeschikt aan de kracht en pracht van het landschap. Eenzelfde bewondering voor de natuur en het besef van de menselijke nietigheid vinden we trouwens ook terug in de romantische literatuur, poëzie of muziek. Kunst was vaak een reactie op de industrialisering die de aanblik en de levenskwaliteit in de steden ingrijpend veranderde.

Vandaag leven we in een tijdperk dat in zekere zin de erfenis van die 19e-eeuwse industrialisatie draagt, zowel in positieve als in negatieve zin. De technologische vooruitgang van de voorbije decennia is ongezien en niet te stuiten. De ecologische keerzijde wordt echter ook almaar duidelijker en confronteert ons opnieuw met de nietigheid van de mens in het geheel van de wereld. Dat inzicht vormt het uitgangspunt voor een nieuwe samenwerking tussen Karl Van Welden en Frederik Croene. In *EARTH I* staan ze stil bij de planeet aarde en de impact die we als mensheid hebben op onze omgeving en levensbron. *EARTH I* past binnen een groter project met als titel United Planets. In deze cyclus van visuele werken en voorstellingen staat de menselijke aanwezigheid in het universum centraal.

Melodie onder doek

De afhankelijkheidsrelatie tussen mens en planeet wordt visueel en fysiek vertaald in een langzaam en rechtlijnig proces zoals Van Welden al toepaste in *MARS II*. In die eerdere voorstelling werd de piano – inclusief pianist – geleidelijk aan bedekt door een laag grijze as. In *EARTH I* is het centrale visuele element een groot viltten doek dat langzaam maar zeker over de piano heen valt. Dat viltten doek onttrekt de piano aan het zicht, absorbeert de klank en beperkt de pianist in zijn bewegingsvrijheid. Het proces is onomkeerbaar en onontkoombaar. Eens het mechanisme in werking is gezet, kan het niet worden tegengehouden. Doorheen de voorstelling neemt het doek voortdurend andere vormen aan; er is een grillige onvoorspelbaarheid binnen het starre proces. Interessant detail is dat het materiaal vilt wellicht een van de eerste stoffen is die de mens produceerde. Het gebruiken van textiel en bij uitbreiding zelfs architectuur is een van die typisch menselijke activiteiten waarbij aardse materie verwerkt wordt tot een product. Op die manier beschermen we ons tegen de elementen, maar we worden er zelf niet sterker of weerbaarder van.

Croene en Van Welden verwijzen in dat verband ook naar het kunstwerk *Infiltration for Piano* uit 1966, waarin Joseph Beuys een vleugelpiano volledig in vilt inpakte. Hierdoor is

het instrument zo goed beschermd dat het niet meer kan functioneren. Het inpakken van een kostbaar goed en het beeld van een doek dat over de piano gelegd wordt, doet ook denken aan de manier waarop momenteel sommige gletsjers worden afgedekt en ingepakt met grote witte doeken om het afsmelten ervan te vertragen. In het licht van de grote schaal (zowel ruimtelijk als temporeel) waarop klimaatverandering zich afspeelt, krijgt deze kleine menselijke ingreep iets tragisch, als een vergeefse wanhoopsdaad.

Tektonische traagheid

De natuurfenomenen waar deze voorstelling naar verwijst – klimaatopwarming, smeltende gletsjers, veranderende weertypes – spelen zich af op een uitgerokken tijdschaal, en dat bepaalt ook de traagheid van het visuele proces dat Van Welden in gang zet. De partituur van Croene is zo opgebouwd dat ze de spanningsboog van de encenering ondersteunt en op geen enkel moment de exclusieve aandacht opeist. Die traagheid resulteert in een verstilde focus die nodig is om in het luisteren een gevoel van stasis te bereiken. Van hieruit kan de aandacht op de details en subtiele veranderingen groeien.

Het streven naar een diepe, haast meditatieve focus bevat voor de makers van *EARTH I* ook een element van maatschappijkritiek. Onze focus wordt vandaag immers meer dan ooit gefragmenteerd door allerlei impulsen. Sociale en andere media strijden voortdurend om onze aandacht, want er hangt een verdienmodel vast aan onze clicks en swipes. Zo worden we geconditioneerd in het schakelen tussen diverse prikkels en het consumeren van hapklare brokken informatie en bereiken we zelden nog een diepe concentratie. Die diepe focus is precies waar het beleven van deze voorstelling naartoe wil en kan leiden.

Klaas Coulembier,
14 september 2023
in opdracht van Concertgebouw Brugge